

CODEX ETHICUS

Riktlinjer för tolkning av diakonens och prästens vigningslöften

CODEX ETHICUS

Riktlinjer för tolkning av diakonens och prästens vigningslöften i Göteborgs stift.
Utfärdad av biskop Susanne Rappmann 2022-06-22 (redigerad 2023-02-15).

Utgiven av Göteborgs stift, www.svenskakyrkan.se/goteborgsstift

INLEDNING

År 2013 utfärdade biskop Per Eckerdal tillsammans med prostmötet en codex ethicus för vigningstjänsten i Göteborgs stift. Sedan dess har nya frågor dykt upp i kyrka och samhälle, som gör att det nu är dags för en revidering och uppdatering. I arbetet med denna uppdatering har information hämtats in från andra stift och utkast till ny text har diskuterats i prostmötet, med stiftsjurister och andra sakkunniga i vigningstjänsten på Göteborgs stift.

Det är min förhoppning att dessa uppdaterade riktlinjer fortsatt ska fungera väl till stöd för präster och diakoner. Om riktlinjerna ska kunna fylla denna funktion räcker det inte med en uppdaterad text. Den måste också vara känd av dem den berör. Riktlinjerna behöver samtalas om och aktualiseras under utbildningstiden, inför diakon- och prästvigning, vid nyanställning, vid utvecklingssamtal, vid samtal i kontrakten och med enskilda kring vigningstjänsten och dess uppdrag samt vid konfliktsituationer.

Jag vill här, i inledningen av codex ethicus, påminna om det som sägs i vinningen direkt efter löftena: ”Jag, NN, vill med Guds hjälp och i förtröstan på Guds nåd leva enligt dessa löften.” Med Guds hjälp, det är förutsättningen för att vi ska våga säga ja till vinningslöftena och det ansvar de innebär. I förtröstan på Guds nåd, det är insikten om att ingen av oss klarar att i varje situation leva precis så som vi skulle vilja men att Guds nåd ger oss möjligheten att ställa till rätta och börja på nytt när vi misslyckats.

Kontraktsprestarna har en viktig funktion i biskopens tillsyns- och främjandeuppdrag. Göteborgs stifts prostmöte har samtyckt till att låta denna text vara vägledande för vigningstjänsten i Göteborgs stift. Därmed utfärdar jag den som Göteborgs stifts nu gällande codex ethicus.

Vid vinningsgudstjänsten ber biskopen ”Må Gud, som har börjat ett gott verk i er, fullfölja det, så att hans goda vilja sker”. Det är alltjämt min bön för er.

Be för mig såsom jag ber för er.

Göteborg 2022-06-22

+Susanne Rappmann, biskop

SYFTET MED CODEX ETHICUS

I vigningslöftena lovar den som vigs till diakon, präst och biskop att ”leva så bland människor, att ni blir vittnen om Guds kärlek och om försoningens hemlighet”. Codex ethicus vill förtydliga livet i vigningstjänsten till stöd och hjälp i de utmaningar som präster och diakoner ställs inför. Den är inte en juridiskt bindande föreskrift utan syftar till att, med utgångspunkt i vigningslöftena, uttrycka en yrkesetik och ge vägledning även för sådant som redan är reglerat i kyrkoordning, avtal och annan lagstiftning. Codex ethicus är en tolkning av vigningslöftena och är därmed tänkt att tjäna som vägledning för präster och diakoner i förhållande till allmänhet och församlingsbor, kollegor och andra medarbetare. Riktlinjerna är också avsedda att fungera stödjande för prästers och diakoners professionella hållning, att stärka lojalitet och ansvarskänsla inom vigningstjänsten, att värna förtroendet från kyrkotillhöriga och allmänhet samt vara till hjälp i stiftets tillsynsuppdrag.

Ytterst är varje präst och diakon beroende av Guds nåd. Isolerad från ett andligt liv i den kristna kyrkans gemenskap riskerar en codex ethicus att bli uttryck för moralism och död bokstav. Codex ethicus är alltså ett levande dokument som läses med församlingslivet som relief. Även om det som kommer till uttryck i codex ethicus också är tillämpligt för vad som gäller för en biskop nämns dock oftast präst och diakon i följande text.

INLEDNING	3
SYFTET MED CODEX ETHICUS	4
INNEHÅLL	5
1. VIGNINGSLÖFTENA	6
En livslång kallelse	
Ansvar och förväntan	
Att följa kyrkans ordning	
Under tillsyn	
2. TALA OCH TIGA	9
Offentlighet och transparens	
Mediakontakter	
Sociala medier	
Själavård	
Tystnadsplikt och sekretess	
3. I FÖRSAMLINGENS TJÄNST	14
Dela församlingens liv och gemenskap	
Kyrkliga handlingar	
Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap	
Förtroendevalda	
Barn och unga	
4. I STIFTETS GEMENSKAP	17
Biskop och kyrkoherde	
Kontraktsposten	
Konvent och möten	
Icke församlingsanställd	
Att söka och lämna en tjänst	
Ekumeniska och interreligiösa relationer	
5. ARBETSLIV OCH PRIVATLIV	20
Arbete och fritid	
Att vårda sig själv	
Bön, själavård och gudstjänstliv	
6. EKONOMISKA FRÅGOR	22
Ersättningar och bisysslor	
Ersättning för kyrkliga handlingar	

1. VIGNINGSLÖFTENA

Diakonens och prästens tjänst vilar ytterst på Guds kallelse. Biskopens vigning av en diakon eller en präst bekräftar och ger uttryck för denna kallelse till livslång tjänst. Kallelsen bejakas som ett åtagande i de löften som diakonen och prästen själv har avgett. Löftena handlar om troheten till Kristus i det specifika uppdrag som diakonen och prästen går in. Det handlar också om att själv leva ett liv som skapar förtroende för såväl den enskilda personen som den församling eller det stift diakonen och prästen ska tjänstgöra i och för hela kyrkan.

I vigningsgudstjänsten beskrivs prästens respektive diakonens uppdrag så här:

Kyrkan är Guds folk, Kristi kropp, ett tempel av levande stenar, där Kristus är hörnstenen.

I detta Guds folk, där vi alla genom dopet är kallade att föra ut evangelium i hela världen, har *prästen/diakonen* ett särskilt uppdrag.

En *präst* skall predika Guds ord och förvalta sakramenten, leda församlingens bön och tillbedjan i gudstjänsten, undervisa och utöva själavård och så vara en herde för Guds hjord.

En *präst* skall i sitt ämbete leva som Kristi tjänare, öppen för människors behov och i sitt sinne vara vänd till Gud och hela skapelsen.

Med trohet och klokhet skall *prästen* ge Guds folk vad det behöver för att renas och mogna i tron, så att Guds kärlek blir synlig i världen.

En *diakon* skall uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd, ge kristen fostran och undervisning i tron, i församling och samhälle vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i sin nästa.

En *diakon* skall leva som Kristi tjänare och hjälpa människor att gestalta Guds kärlek.

Diakonen skall försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott så att Guds kärlek blir synlig i världen.

Åt er skall nu anförtros uppdraget att vara *präst/diakon*. Möt era medmänniskor med varsamhet och aktning. Sök Guds viljas väg tillsammans med dem och sträva efter att låta tro, lära och liv bli ett.

I vigningen lovar präster respektive diakoner:

Präster och diakoner: att i Guds den treeniges namn åtaga sig uppdraget att vara präst/diakon och utöva detta så, att Gud blir ärad, kyrkan uppbyggd och Guds vilja förverkligad i världen.

Präster: att stå fasta i kyrkans tro, rent och klart förkunna Guds ord, så som det är oss givet i den heliga Skrift och så som det är omvitnat i vår kyrkas bekännelse, och rätt förvalta sakramenten.

Diakoner: att stå fasta i kyrkans tro, hjälpa dem som behöver er tjänst och stå på de förtrycktas sida.

Präster och diakoner: att i sin tjänst följa vår kyrkas ordning, iaktta den tystnadsplikt som åvilar en präst/diakon och förverkliga er kallelse med Kristus som förebild.

Präster och diakoner: att leva så bland människor, att ni blir vittnen om Guds kärlek och om försoningens hemlighet.

En livslång kallelse

Vigningslöftena förpliktar till en livshållning. Det gäller även den diakon och präst som inte är i aktiv tjänst i Svenska kyrkan utan har en annan arbetsgivare, den som är pensionär och den som av andra skäl inte arbetar. Löftena gäller både under arbetstid och på fritiden. När anställningen upphör kvarstår präster och diakoner i vigningstjänsten eftersom den till skillnad från anställningen är livslång.

Ansvar och förväntan

Att gå in i vigningstjänsten är att ta på sig ett särskilt ansvar. Som kyrkans företrädare lever diakoner och präster som förebilder för andra. Allmänhetens förtroende är av stor vikt för att tjänsten ska kunna fullgöras. En enda medarbetares felsteg kan påverka många människors bild av kyrkan för lång tid framåt. Om en präst eller diakon iakttar olika förhållningssätt i tjänsten och privatlivet kan det skada förtroendet för personen, vigningstjänsten och, ytterst sett, tron på Kristus. Den som står i vigningstjänsten ska visa respekt för sina medmänniskor och hela skapelsen. Hen ska i sitt bemötande inte diskriminera utifrån kön, etnisk tillhörighet, sexuell identitet eller andra skillnader mellan människor.

Att följa kyrkans ordning

Av diakoner och präster förväntas trohet mot uppdraget och en solidaritet med Svenska kyrkan, dess lära och regelverk. I en episkopal kyrka som Svenska kyrkan förutsätts också en lojalitet mot stiftets biskop. Det gäller särskilt diakoner och präster, som i vigningen inför biskopen lovat att följa kyrkans ordning. Diakoner och präster förfogar inte ensidigt över sin vigningstjänst. De står i första hand i kyrkans, i stiftets och församlingens tjänst och medverkar till att den grundläggande uppgiften blir utförd. Diakoner och präster ska aktivt ta del i samtalet kring kyrkans uppdrag och framtid och har både rätten och ansvaret att utmana och ifrågasätta. Detta står dock inte i motsats till uppgiften att samtidigt följa gemensamt fattade beslut och överenskommelser, liksom beslut som är fattade av biskopen, kyrkomötet, kyrkoherden eller kyrkorådet.

Under tillsyn

Präster och diakoner, oavsett om de är anställda i Svenska kyrkan eller inte, står under biskopens och domkapitlets tillsyn. Det innebär bland annat att domkapitlet, där biskopen är ordförande, kan pröva om en präst eller diakon brutit avgivna vigningslöften eller på annat sätt har skadat det anseende en präst eller diakon bör ha. Att bli anmäld till domkapitlet kan upplevas som påfrestande. Varje präst och diakon ska dock stå till förfogande och medverka i utredningen och processen i domkapitlet.

2. TALA OCH TIGA

Offentlighet och transparens

Grundhållningen i Svenska kyrkans verksamhet är öppenhet och offentlighetsprincipen enligt kyrkoordningen ska tillämpas utom i de specifika fall då sekretess och tystnadsplikt gäller. Det är viktigt att inte missbruka tystnadspliktens förtroende för att dölja sådant som kan redovisas öppet. Präster och diakoner ska vara beredda att på begäran skyndsamt lämna ut handlingar av olika slag. De ska iaktta varsamhet vid hantering av personuppgifter och följa gällande föreskrifter för registrering och gallring av sådana uppgifter.

Mediakontakter

Präster och diakoner kommer i sin tjänst i kontakt med massmedia på olika sätt. I offentliga uttalanden ska de vara sakliga, ge relevant information, i förekommande fall kunna hänvisa vidare till rätt talesperson och eftersträva att bli rätt citerade. De bör också klargöra om de företräder sig själva, sin yrkeskår, sin församling eller sitt stift. De ska medverka till att underlätta massmediernas arbete och ta vara på de möjligheter massmedierna utgör men inte söka publicitet för personlig räkning.

Meddelarfriheten är reglerad i svensk lagstiftning. Meddelanderätten uttrycks även i Svenska kyrkans kollektivavtal och gör det möjligt för anställda i kyrkan att lämna uppgifter om till exempel oegentligheter till media utan att dessa röjer vem som lämnat uppgifterna. Meddelanderätten är en rättighet att hantera med ansvar. Meddelanderätten gäller inte för uppgifter som framkommit under bikt eller enskild självvård. Den gäller inte heller det som helt eller delvis har belagts med sekretess, exempelvis skyddade personuppgifter, bud vid upphandlingar med mera.

De som står i vigningstjänsten ska inte använda medierna, varken de traditionella eller de sociala medierna, för att utkämpa personliga strider mot andra präster och diakoner, chefer, medarbetare eller förtroendevalda. De har ansvar för att föra samtal i en ton som inger förtroende, också när det gäller svåra frågor.

Sociala medier

Kontakt på sociala medier och kommunikation via internet är en del av vardagen. Sociala medier är en arena där präster och diakoner finns och agerar, både i tjänsten och som privatpersoner, och där det som delas når många människor. Detta är något positivt att ta vara på. Samtidigt är det en utmaning att reflektera över hur diakoner och präster som kyrkans företrädare uppfattas när det som sägs inte kan tolkas med hjälp av kroppsspråk, röst och socialt sammanhang. Inte bara det vi skriver om ämnesmässigt utan även hur vi bemöter varandra är en del av vår teologi. Att bemöta alla kärleksfullt och med omtanke är grundläggande för en kristen, vilket bör komma till uttryck på sociala medier. När vi inte har tillgång till

tonfall och kroppsspråk blir det desto viktigare att bemöta varandra med ord som signalerar saklighet och respekt.

Kommunikation på internet är snabb och svåröverskådlig, vilket kräver eftertanke och inte minst gott omdöme. När diakoner och präster har möjlighet att finnas på internet i sin tjänstgöring ska det ske transparent och öppet. Diakoner och präster bör välja namn på konton som gör dem lätta att identifiera vid en sökning. De inlägg som görs på exempelvis församlingens facebookside företräder självklart Svenska kyrkan, men också den individ som gjort inlägget kan behöva underteckna med ”Maria, präst”, eller ”Jonas, diakon”. Även på sina privata sidor på sociala medier behöver präster och diakoner vara medvetna om att de är företrädare för Svenska kyrkan och utifrån det agera med omdöme. Helt privata kan präster och diakoner aldrig vara.

Utgångspunkten är att präster och diakoner inte använder anonymitet eller falsk identitet för att utföra handlingar eller uttrycka åsikter på internet och i sociala medier som de inte skulle vara beredda att stå för under eget namn. Det som uttrycks i sociala medier ska kunna sägas precis på samma sätt offentligt, annars ska det inte sägas alls.

Det har blivit allt vanligare med hot, hat och förtal på internet. Det kan drabba präster och diakoner som i tjänsten eller på fritiden deltar i samtal i sociala medier. Detta ska inte behöva tolereras. Det är arbetsgivarens ansvar att det finns handlingsplaner för hur hot och hat hanteras, så att den som utsätts vet vart den kan vända sig. Även den som ser någon annan utsättas har en viktig roll när det gäller att ge stöd till den utsatta och att kunna anmäla hatiska inlägg och hot till sidans administratörer eller det företag som driver plattformen. Att vara administratör för digitala kanaler och webbsidor eller moderator i grupper på till exempel Facebook innebär ett ansvar för att hat, hot och olika former av kränkande språkbruk inte heller förekommer i andras inlägg i de egna kanalerna. Det bör tydligt framgå att kränkande kommentarer kommer att tas bort eller vid behov polisanmälas.

Behoven av samtal av självvårdande karaktär på internet är stora, inte minst bland unga. Total avskildhet kan säkerhetsmässigt inte garanteras på internet. Självvård via e-post, chattar och sms ska behandlas som enskild självvård ur prästens och diakonens perspektiv. När kontakt har knutits ska självvårdskommunikationen raderas, så att ingen kan komma åt kommunikationen.

Inom ramen för Jourhavande präst är anonymiteten ett skydd både för prästen och konfidenten. Det framgår av riktlinjerna för Jourhavande präst att man inte ska lägga ut på sociala medier att man tjänstgör inom den jourverksamheten. Vid självvårdskontakter där konfidenten är anonym men inte självvårdaren uppkommer en obalans eller asymmetri som behöver hanteras klokt. Ibland kan självvårdaren behöva tacka nej till sådana kontakter. För alla i vigningstjänsten är diskretion en självklarhet även när det handlar om uppgifter som inte går in under den formella tystnadsplikten. Detta gäller också inom sociala medier.

Själavård

Den enskilda själavården, som diakoner och präster utövar, behöver både vila i tilliten att Gud verkar och ha sin förankring i församlingen som en själavårdande gemenskap. En präst eller diakon ska vara försiktig med att berätta vad någon har sagt, också när det är oklart om det handlar om själavård eller ej.

Vid alla former av själavård är det viktigt att den som söker stöd står i centrum och själv är delaktig i hur stödet utformas. Diakoner och präster ska iaktta den tystnadsplikt som gäller för respektive tjänst (se ”Tystnadsplikt och sekretess”). Journal ska inte föras. Själavårdssamtalens innehåll får inte återges i förkunnelse, skrift eller i andra samtal.

Själavårdande samtal äger rum i många olika miljöer. Prästen och diakonen är som själasörjare ansvariga för att skapa goda förutsättningar för förtroendefulla samtal. För att tystnadsplikt och konfidentens integritet ska kunna respekteras är det att föredra att samtalen förläggs till rum där avskildhet och tystnadsplikt kan upprätthållas utan att säkerheten för någon part äventyras. Om prästen eller diakonen utsätts för hot eller kränkning inom enskild själavård eller bikt upphör från den stunden tystnadspliktskravet och händelsen kan anmälas till polis och arbetsgivare.

En själavårdsrelation kan skapa starka bindningar och beroende mellan själasörjare och konfident. Relationen är asymmetrisk i fråga om makt och utlämnande av privata uppgifter. Prästen och diakonen ansvarar för gränssättningen i själavården och ska vara medveten om att hen lätt kan få makt över andra och ska särskilt iaktta sin egen utövning av vinningstjänsten ur detta perspektiv. Det förutsätter en förmåga att skilja på å ena sidan sina egna behov och ställningstaganden och å andra sidan medmänniskors behov och kyrkans bekännelse. I tider av egen kris och skörhet är risken för att själasörjaren ska överskrida gränserna större. Därför är det viktigt att präster och diakoner har egen handledning och själavård.

Själavården bör kännetecknas av ett respektfullt förhållningssätt som garanterar att samtalsituationen inte utnyttjas av någondera parten för påverkan eller intimitet av otillbörlig karaktär. Särskilt grannlaga är själavårdande relationer till sörjande och unga. Diakoner och präster ska inte inleda privata relationer, varken av vänskaplig eller intim karaktär, med en person som de har enskilda själavårdssamtal med.

Tystnadsplikt och sekretess

Tystnadsplikt och sekretess regleras i kyrkoordningen och genom kollektivavtal och beskrivs närmare i biskopsbrevet ”Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete” som kom ut i reviderad upplaga 2004. För prästen och diakonen råder, liksom för andra medarbetare i församlingsvårdande verksamhet förbud mot att röja uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att personen i fråga eller närstående lider men. I församlingsarbetet gäller dock anmälningsskyldighet när det finns misstanke om att barn far illa. Också detta gäller för alla församlingens medarbetare, även för

prästen, om det inte är så att kunskapen kommit prästen till del under enskild själavård eller bikt.

När präster och diakoner utövar enskild själavård ser reglerna kring tystnadsplikt och sekretess delvis annorlunda ut. Enskild själavård definieras som själavårdande samtal som sker enskilt i ett personligt möte mellan en präst eller diakon och en konfident och där det som behandlas är personliga frågor. Det kan också vara ett samtal mellan en präst eller diakon och flera personer som bearbetar samma problem. Även brevväxling mellan präst eller diakon och en konfident om liv och tro är att betrakta som enskild själavård och utgör undantag från krav på registrering av post. Som nämnts ovan kan avskildheten inte garanteras vid själavård via e-post, internet, chatt och sms. Präster och diakoner ska även vid sådana former av samtal iakttä tystnadsplikten som gäller vid enskild själavård. I den enskilda själavården råder tystnadsplikt även när det gäller sådana uppgifter som inte skulle skada konfidenten om de kom ut. Ingenting av det som sägs får yppas utanför det slutna rummet. Inte ens det faktum att enskild själavård har ägt rum får yppas.

Detta innebär att prästen och diakonen behöver iakttä försiktighet med hur bokningar av samtal sker. Bokning bör ske direkt med prästen och diakonen eller digitalt utan att någon annan är inblandad.

För diakonen gäller vissa undantag från denna tystnadsplikt. Om konfidenten själv medger att uppgiften får lämnas ut, till exempel om diakonen ska vara behjälplig med att kontakta sociala myndigheter i någon fråga, om diakonen åläggs att vittna under ed eller om diakonen fått reda på något som faller under uppgifts- eller informationsskyldighet enligt lag. Diakonen har anmälningsskyldighet vid oro för barn under 18 år. Anmälningsskyldigheten gäller även när uppgifter framkommit under enskild själavård.

För prästen finns inga undantag. För enskild själavård och bikt gäller absolut tystnadsplikt, även om prästen får reda på sådant som i det allmänna församlingsarbetet skulle gå under anmälningsskyldigheten. Det innebär att konfidenten inte kan lösa prästen från tystnadsplikten, att den gäller för all framtid, också efter konfidentens död, och att den gäller även om prästen lämnat vigningstjänsten. En präst får inte vittna i domstol om sådant som hen fått reda på inom ramen för bikt eller enskild själavård.

Möjlighet finns att kontakta hälso- och sjukvårdsmyndighet eller socialtjänst om en vuxens liv eller hälsa är i allvarlig fara på grund av missbruk eller sjukdom och uppgiften framkommer i det allmänna församlingsarbetet. Möjligheten föreligger inte om det gäller uppgifter som anförtrotts diakon eller präst vid bikt eller enskild själavård.

Handledning är en god resurs för prästens och diakonens utvecklande av yrkeskompetensen. För enskild själavård kan handledning ske för både präst och diakon efter omsorgsfull avidentifiering av konfidenten och alla omständigheter som skulle kunna riskera att röja konfidentens eller andra inblandades identitet. Handledningen ska fokusera på prästens eller diakonens egna reaktioner, inte på konfidenten. Prästen kan inte få handledning för sådant som yppats under bikt.

Vidareutbildning i psykoterapi är relativt vanligt bland präster och diakoner. För präster och diakoner som är verksamma som psykoterapeuter utanför kyrkans verksamhet eller i kyrkans familjerådgivning är det viktigt att det står klart för konfidenten i vilken roll de möter terapeuten och vilken typ av tystnadsplikt som gäller där, till skillnad från tystnadsplikten i den enskilda själavården. Sker sådan verksamhet som bisyssla vid sidan av kyrklig anställning bör prästen eller diakonen diskutera med sin kyrkoherde hur terapiverksamheten kan hållas tydligt åtskild från själavården. Terapisamtal med psykoterapeut som är präst eller diakon bör inte hållas i församlingens lokaler.

Det hör till prästens och diakonens ansvar att se till att tystnadsplikten inte missbrukas för att binda prästen eller diakonen till tystnad beträffande sådant som egentligen inte hör hemma i den enskilda själavården. Om prästen eller diakonen får kännedom om att ett grovt brott planeras medger tystnadsplikten att enskilda personer varnas eller rättsvårdande myndigheter (exempelvis polisen) kontaktas om detta kan göras utan att röja konfidentens identitet.

3. I FÖRSAMLINGENS TJÄNST

Dela församlingens liv och gemenskap

Enheten i Kristi kropp manifesteras främst i gemensam bön, gudstjänst och diakoni. Det är viktigt, både för församlingen och för det egna andliga livet, att präster och diakoner delar församlingens liv och deltar i gudstjänst även när de inte själva tjänstgör.

Kyrkliga handlingar

I och med sin vigning blir prästen behörig att utföra kyrkliga handlingar. Eftersom Svenska kyrkans vigslar är juridiskt giltiga är vigseln inte bara en kyrklig angelägenhet utan även statlig myndighetsutövning. Vigselrätten, som utfärdas av Kammarkollegiet, är personlig och knuten till att prästen viger enligt Svenska kyrkans ordning. Vid ekumeniska vigslar, med medverkande från olika kristna samfund, är det viktigt att klargöra vem som är vigselförrättare och i vilket samfunds ordning vigseln sker. Svenska kyrkans vigselordning medger komplettering med till exempel böner från andra traditioner, men stommen måste följa kyrkohandboken. Vid eventuellt slarv och missbruk kan Kammarkollegiet återkalla vigselrätten.

Svenska kyrkan viger par så länge juridiska hinder inte föreligger. När det gäller samkönade par är det Kyrkoherdens ansvar att detta sker på ett inkluderande och respektfullt sätt. Efter beslut i kyrkomötet 2005 är det inte tillåtet att fördöma den som är homosexuell eller att skuldbelägga den homosexuella orienteringen. Svenska kyrkan skall aktivt motverka diskriminering av personer på grund av sexuell läggning.

Diakon och präst får inte leda borgerliga förrättningar som namngivning, vigsel och begravning. Det är möjligt att medverka i en sådan med enstaka moment, men det måste vara tydligt för de församlade att prästen eller diakonen varken leder förrättningen eller står för alla delar i ceremonin. Om en präst eller diakon deltar vid en kyrklig handling i ett annat kristet samfund ska ekumeniska överenskommelser följas, om sådana finns. Präst och diakon kan även delta i enstaka moment i en kyrklig handling i annat kristet samfund med vilken ingen ekumenisk överenskommelse finns. Det är då särskilt viktigt att det framgår vilken kyrkas ordning den kyrkliga handlingen följer.

Då en präst kallas att leda gudstjänst eller utföra kyrkliga handlingar i annan församling än den egna, bör hen ta kontakt med den aktuella församlingens kyrkoherde. Vid utformningen av sådana gudstjänster i annan församling är det lämpligt att efterhöra och följa lokal praxis och lokala pastoraler. När det gäller ekonomisk ersättning för kyrkliga handlingar, se nedan under avsnittet om ekonomiska frågor. Grundregeln är att en präst inte får ta emot ersättning för kyrkliga handlingar från enskilda utan enbart från församlingar.

Medarbetarskap, kollegialitet och ledarskap

Präst och diakon ska medverka till ett gott samarbete i församlingen. Diakoner och präster ska medverka till allas delaktighet i det gemensamma uppdraget och respektera andras kompetens och given ansvarsfördelning. Som medarbetare i kyrkan ska vi stödja och hjälpa varandra och undvika nedsättande uttalanden. Vi ska i alla våra relationer sträva efter att följa Luthers förklaring till det åttonde budet: ”Vi skall tänka och tala väl om varandra och tyda allt till det bästa.”

Den som har ledande befattningar har ett särskilt ansvar för ett respektfullt bemötande och allas delaktighet. Ledarskap utövas inte bara i relation till anställda. Diakoner och präster ska uppmuntra, bekräfta och utrusta döpta att se sin kallelse till medarbetarskap och ansvar i församling och kyrka.

Gemenskapen och samarbetet i en församling kan ibland sättas på prov. Det krävs klarsyn och mod för att se och ta itu med det som kan bli eller redan är ett problem. Här krävs omdöme och ibland även civilkurage. Såväl ”överseendekulturer” som ”härskartekniker” ska motverkas. Var och en har ett personligt ansvar att säga ifrån och följa upp, när en medarbetare exempelvis utsätts för eller utsätter andra för trakasserier och kränkande behandling. I vårt stift, liksom i de andra, finns två särskilt utsedda kontaktpersoner att ta kontakt med i situationer som handlar om sexuella övergrepp eller sexuella trakasserier.

Om motsättningar hotar eller har blivit en realitet förväntar sig kyrkan av diakoner och präster öppenhet och villighet till samtal och förlikning. Uppdraget som diakon och präst står alltid i enhetens och gemenskapens tjänst. Omsorgen om varandra är central. I denna omsorg ingår också att sätta en gräns när samtal och förlikning överhuvudtaget inte är möjliga.

Vi bör vara medvetna om de svårigheter som kan uppstå med gränssättning när en person i vinningstjänsten lever tillsammans med någon medarbetare eller förtroendevald. Detta är särskilt viktigt när det gäller en kyrkoherde eller någon annan i arbetsledande ställning. Sådana par bör vara extra noga med att ha ett professionellt förhållningssätt, särskilt i fråga om delande av information och beslutsfattande. Om en person i vinningstjänsten inleder en kärleksrelation med en medarbetare eller förtroendevald kan det få konsekvenser för församlingen. Detta måste tas på allvar och hanteras på ett klokt sätt i samråd med närmaste chef, kyrkoherde, kontraktsprost eller biskop.

Förtroendevalda

Diakoner och präster ska också vårda sina relationer till förtroendevalda i till exempel kyrkoråd och andra verkställande organ. Prästen är en andlig ledare i församlingen. Det gäller också i relation till de förtroendevalda. Ömsesidig respekt för och kunskap om varandras roller och uppdrag är en nödvändig förutsättning för god samverkan i församlingens tjänst.

Barn och unga

Präster och diakoner har en viktig uppgift i relation till barn och unga, både i och utanför församlingens eget arbete. Präster och diakoner ska vara goda förebilder och skapa förtroende för sig själva som personer och för den kyrka de företräder. Präster och diakoner behöver lyssna till barns och ungas erfarenheter och synpunkter och ta deras andliga behov på allvar. Det är särskilt viktigt i relation till barn och unga att prästen och diakonen inte missbrukar sitt förtroende utan sätter tydliga gränser när det gäller intimitet och privata relationer. Sexuella handlingar får inte förekomma, oavsett om den unga personen uppnått laglig ålder eller ej. Det är heller inte lämpligt med fysisk närhet eller intimiserande kommunikation av ett slag som kan missuppfattas eller upplevas som påträngande. Det är prästens och diakonens ansvar att gränsdragningarna är tydliga, oantastliga och inte kan missförstås.

4. I STIFTETS GEMENSKAP

Biskop och kyrkoherde

Stiftets biskop har uppgiften att utöva tillsyn över stiftet men också att vara stiftets ledare och en ”herde för Guds hjord”. Av hävd talar man också om biskopens uppgift att vara prästers och diakoners herde och själasörjare, deras ”pastor pastorum”. Det är viktigt att se att detta uppdrag måste utövas på olika sätt beroende på vilken del i uppdraget som kommer i förgrunden.

Biskopen har, tillsammans med stiftsstyrelse och domkapitel, ansvar för främjande och tillsyn över stiftet och hur diakoner och präster utövar sina uppdrag och följer avgivna vigningslöften. Biskopen behöver i sin tjänsteutövning kunna agera utifrån sin samlade kunskap om förhållandena i stiftet. Samtal med biskopen kan endast i undantagsfall vara enskild själavård.

Biskopens grundhållning är dock att det är möjligt att föra förtroendefulla samtal och välkomnar präster och diakoner att ta kontakt när de behöver det. Ett själavårdande förhållningssätt gör att biskopen aldrig i onödan för vidare uppgifter av personlig karaktär.

Kyrkoherdar, församlingsherdar och motsvarande har en liknande dubbelroll som präst och arbetsledare. När en präst eller diakon står i en arbetsrättslig relation som chef ska enskild själavård inte förekomma. Vissa frågor av personlig karaktär kan dock påverka arbetet. Det är därför viktigt att på ett förtroendefullt sätt kunna dela det med arbetsledningen. Mottagna förtroenden av detta slag ställer höga krav på varsamhet och pastoralt omdöme. Vid utredning av tillsynsärenden behöver arbetsgivaren tillse att diakon och präst får stöd via andra personer än dem som har tillsynsansvaret. Diakoner och präster måste alltid ha möjlighet att med förtroende vända sig till sin kyrkoherde och sin biskop, och ingen medarbetare ska på grund av ovanstående avstå från personliga samtal. Det är dock viktigt att båda parter är införstådda med de begränsningar och möjligheter som gäller för dessa samtal och att samtalets karaktär och ramar klargörs vid varje tillfälle.

Kontraktsprosten

Kontraktsprosten har att på biskopens uppdrag biträda biskopen med ledning och tillsyn av stiftets församlingar, vara visitator, kalla diakoner och präster till konvent och andra överläggningar samt att föra regelbundna samtal med kyrkoherdar och ibland även med enskilda medarbetare.

Kontraktsprosten har även ansvar för att det teologiska samtalet hålls levande i kontraktet och för viss fortbildning. Även om kontraktsprosten i sitt uppdrag som kontraktsprost inte står i någon arbetsrättslig relation till präster och diakoner i kontraktet, ingår det i hens uppdrag att på biskopens uppdrag ha omsorg om dem och bistå med råd och uppmuntran.

Konvent och möten

Diakoner och präster ska delta i diakon- och prästmöten, i kontraktskonvent och i andra samlingar som biskop och kontraktsprost kallar till. De som står i kyrkans vigningstjänst har ett särskilt ansvar för att bygga upp och stärka gemenskapen i församlingar, kontrakt och stift. Den kollegiala omsorgen inbegriper också emeriti och kollegor utan anställning i Svenska kyrkan och kan visas exempelvis genom inbjudan till träffar i kontrakt och stift.

Icke församlingsanställd

En diakon eller präst i stiftet som inte har anställning i en församling eller ett pastorat bör hålla kontakt med kyrkoherden i det pastorat där hen bor eller regelbundet firar gudstjänst för att tydliggöra relationen och för att komma överens om hur uppdraget som diakon eller präst kan utövas i den aktuella situationen. Ansvaret för detta är ömsesidigt.

Att söka och lämna en tjänst

Om präster och diakoner söker ny tjänst får de inte försöka påverka beslut genom otillbörlig kontakt med beslutsfattarna eller uttala sig nedsättande om andra sökande. På samma sätt ska de, när de medverkar i en rekrytering, bemöta samtliga sökande med respekt och inte uttala sig om de sökande inför utomstående.

Den som har lämnat en tjänst ska se till att de egna kontakterna med församlingsbor inte komplicerar för efterträdaren och bör i processen att rekrytera en efterträdare inte delta i själva urvalet, även om det är rimligt att lämna upplysningar om tjänsten som kan vara till hjälp för de sökande.

När en präst eller diakon väljer att lämna vigningstjänsten eller övergå till annat trossamfund är det ett personligt beslut som samtidigt påverkar församlingen och många människor runtomkring. Då något av detta övervägs ska den enskilda diakonen eller prästen tidigt i processen kontakta sin biskop för samtal. På samma sätt behöver en person som är vigd för ett annat trossamfund ta kontakt med sin kyrkoledning inför en konversion till Svenska kyrkan, särskilt om avsikten är att bli präst eller diakon här.

Ekumeniska och interreligiösa relationer

Ekumeniskt arbete är en central del av vigningstjänstens uppdrag. Präster och diakoner ska sträva efter goda och förtroendefulla relationer till företrädare för andra kristna samfund och religiösa traditioner. Utgångspunkten är att alla människor är skapade till Guds avbild och att vi har något att lära i mötet med varje människa. Tron på Jesus Kristus som frälsare är kyrkans speciella fundament och att stå stadigt i den tron ger goda förutsättningar för att bli respekterade som samtalspartner och för att själv kunna vara öppen för den andre.

För en kristen församling är det dessutom möjligt och berikande att arbeta tillsammans med alla människor av god vilja, inklusive de som hör till andra religiösa traditioner, för ett gott samhälle och i diakonalt arbete för människor som lever i utsatthet. Detta gemensamma arbete ska ske med respekt för varandras identitet och utan att förneka skillnader i tro och andra uppfattningar.

5. ARBETSLIV OCH PRIVATLIV

Diakoner och präster behöver vårda sina privata relationer, till partner, barn, övrig familj och vänner. Det finns en risk att uppgiften som diakon eller präst tar så mycket tid i anspråk och ger så stor personlig bekräftelse att de privata relationerna försummas. Diakoner och präster har ansvar inte bara i relation till sin tjänst, utan också i andra relationer. Nödvändig tid för vila och återhämtning är ett bud från Gud, inte bara lagstadgat.

Arbete och fritid

Diakoner och präster är inte alltid i tjänst men de behöver vara beredda att, när så är nödvändigt, kunna fullgöra det som människor med goda skäl kan förvänta sig av dem. Exempel på sådana situationer kan vara att utanför ordinarie schemaläggning bistå vid akuta skeenden som dop och sjukkommunion där döden är nära förestående, olyckshändelser och att underrätta anhöriga vid dödsfall.

En god balans mellan arbete och fritid kan vara svår att upprätthålla och därför behöver diakoner och präster hålla ordning på sina arbetstider och skapa strukturer som gör att de kan koppla av när de är lediga. Det är ett gemensamt ansvar mellan den enskilde och arbetsledaren att se till att arbetsbördan blir realistisk i förhållande till arbetstiden och att ledigheter och semester inte tas i anspråk av uppgifter som inte hunnits med. I detta gemensamma ansvar ligger även att hitta rimliga och tydliga sätt att hantera telefon och e-post vid kortare och längre ledigheter. Församlingsbor och andra måste kunna få tag på en präst eller diakon, men varje präst och diakon ska inte alltid behöva vara tillgänglig hela tiden. Ibland krävs samverkan med närliggande församlingar för att möjliggöra detta. Den som söker kontakt ska snabbt få ett svar eller annan återkoppling.

Att vårda sig själv

Till yrkesskicklighet och yrkesetik hör att eftersträva en god självkänedom och en pågående reflektion över sitt uppdrag. I vinningstjänsten ingår att öka sin kompetens. Genom fortbildning, litteraturstudier, att följa aktuell debatt i kyrka och samhälle, erfarenhetsutbyte, handledning och egen självvård kan tron fördjupas och självkänedom utvecklas.

Att vårda sig själv är en förutsättning för att kunna möta andras behov. Präster och diakoner kan drabbas av samma svårigheter och kriser som alla andra. En diakon eller präst som har problem med missbruk av olika slag, psykisk ohälsa eller andra problem ska omgående söka adekvat hjälp. I prästens och diakonens kollegialitet ligger att uppmuntra och stödja varandra i att söka denna hjälp. Arbetsgivaren är skyldig att även ge vinningstjänstens företrädare möjlighet att söka professionell hjälp redan vid lindrigt missbruk av exempelvis alkohol, droger, sex- och/eller spelberoende.

Bön, själavård och gudstjänstliv

Ett eget böne- och gudstjänstliv är en förutsättning för personlig och andlig mognad. Att fira gudstjänst, även då man inte är i tjänst, är en självklar del av att vara vigd. Eftersom prästen och diakonen i hög grad använder sig själv som ett arbetsredskap är även andlig vägledning och egen själavård viktiga inslag i diakonens och prästens liv. Det är en god och beprövad praxis att diakoner och präster söker sin egen själavård utanför den egna församlingen. De ska aldrig söka enskild själavård hos den som är deras chef eller arbetsledare. Den som är chef eller arbetsledare ska inte ta emot medarbetare i enskild själavård.

6. EKONOMISKA FRÅGOR

Präster och diakoner får aldrig ta emot pengar, gåvor eller testamenten eller andra gentjänster för sin yrkesutövning. Gåvor som mottas till verksamhet inom eller utom församlingen ska skyndsamt sändas till det angivna ändamålet mot kvitto. Gåvor, församlingsmedel och egna tillgångar ska hållas strikt åtskilda. Diakonen och prästen äger inte sitt ämbete och vigningstjänsten får aldrig uppfattas ”vara till salu”. Blommor och enklare tecken på uppskattning kan dock tas emot. Här är Skatteverkets regler ett riktmärke.

Ersättningar och bisysslor

Om arbetsgivaren begär ska präst eller diakon som på sin fritid utför konsultuppdrag, föreläsningar eller annat som berättigar till ersättning anmäla bisysslan och lämna information om verksamhetens omfattning och art till kyrkoherde eller närmaste chef. Om arbetsgivaren begär det lämnar diakonen eller prästen ytterligare uppgifter som arbetsgivaren anser sig behöva för en bedömning av bisysslan. Arbetsgivaren godkänner bisysslan under förutsättning att den inte inverkar hindrande på arbetsuppgifterna eller konkurrerar med arbetsgivarens verksamhet. Utan ett sådant godkännande kan prästen eller diakonen inte fortsätta med bisysslan. Det är viktigt att dessa uppdrags karaktär inte står i strid med vad som förväntas av en präst eller diakon i Svenska kyrkan, även om de utförs på fritiden.

En diakon som i sitt arbete ger stöd och råd i ekonomiska frågor eller delar ut medel ur fonder till behövande kan inte samtidigt åta sig uppdraget som god man i kommunen. Det är viktigt att skilja mellan själavård, ekonomisk rådgivning och beslut om ekonomiskt stöd, så att de personer som söker stöd behandlas lika och inga misstankar om jäv uppstår.

Ersättning för kyrkliga handlingar

En präst får inte ta emot arvode eller ekonomisk ersättning från någon annan än en församling i Svenska kyrkan för utförande av en kyrklig handling. Detta gäller även reseersättning. Om en präst genomför en kyrklig handling utanför den församling eller det pastorat där hen har sin anställning, är följande tre alternativ möjliga: Prästen genomför den kyrkliga handlingen som ett privat åtagande utan ersättning. Den kyrkliga handlingen genomförs inom ramen för prästens ordinarie tjänst, varvid hens ordinarie församling ersätts genom clearingsystemet. Den församling där den kyrkliga handlingen äger rum anställer prästen för att genomföra denna kyrkliga handling.